

Alicja Grześkowiak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

POSTRZEGANIE BEZPIECZEŃSTWA PRZEZ MIESZKAŃCÓW WYBRANYCH KRAJÓW EUROPEJSKICH W ŚWIETLE WYNIKÓW EUROPEJSKIEGO SONDAŻU SPOŁECZNEGO

Streszczenie: W artykule poddano analizie odpowiedzi na pytania Europejskiego Sondażu Społecznego z 2008 r., które pozwalały ocenić stopień poczucia bezpieczeństwa mieszkańców krajów uczestniczących w tak obszernym międzynarodowym badaniu postaw i opinii. Rozpatrzono dane dotyczące trzech obszarów związanych z poczuciem bezpieczeństwa: bezpieczeństwo osobiste, zabezpieczenie warunków bytowych oraz brak zagrożenia atakami terrorystycznymi. Analizie poddano percepcję poziomu bezpieczeństwa w różnych aspektach oraz oceniono zmienność odpowiedzi na poszczególne pytania. Opierając się na metodzie skalowania wielowymiarowego, wskazano różnice w postrzeganiu bezpieczeństwa przez mieszkańców krajów o długim stażu w strukturach unijnych i mieszkańców krajów będących członkami Unii Europejskiej od niedawna.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, sondaż społeczny, analiza statystyczna.

1. Wstęp

Termin ‘bezpieczeństwo’ nie jest jednoznacznie definiowany, a jego postrzeganie zależy od rodzaju nauki, na gruncie której jest analizowany. Przyczynę takiego stanu rzeczy można upatrywać w tym, że bezpieczeństwo stanowi niezwykle złożone zagadnienie, mieszczące w sobie różnorakie aspekty obejmujące wiele wymiarów, z których do najważniejszych można zaliczyć: społeczny, socjalny, wojskowy, ekonomiczny, ekologiczny, międzynarodowy i polityczny. Obszerny przegląd definicji i dyskusję nad postrzeganiem bezpieczeństwa przedstawiono w pracy E. Moczuk, *Socjologiczne aspekty bezpieczeństwa lokalnego*¹, a dokonana synteza uwidoczniła pewne wspólne cechy tego pojęcia: „bezpieczeństwo jest to pewność przeżycia, rozwoju, a także prawidłowego funkcjonowania jednostki i zbiorowości. [...] pewność istnienia niezbędnych warunków rozwoju i aktywności człowieka oraz brak ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, czyli życia, zdrowia, pracy, szacunku,

¹ E. Moczuk, *Socjologiczne aspekty bezpieczeństwa lokalnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.

uczucie, dóbr materialnych”². Poczucie bezpieczeństwa stwarza warunki prawidłowego funkcjonowania jednostki zarówno w kontekście jednostkowym, jak i społecznym.

Ze względu na wieloaspektowość bezpieczeństwa może być rozpatrywane w ramach różnych płaszczyzn badawczych, np. w kontekście rozwiązań ustrojowych, norm prawnych czy w ujęciu historycznym. W niniejszej pracy przeanalizowano postrzeganie wybranych atrybutów bezpieczeństwa przez jednostki – mieszkańców tych krajów Unii Europejskiej, które uczestniczyły w najnowszej, czwartej edycji Europejskiego Sondażu Społecznego (*European Social Survey*), przeprowadzonego w latach 2008-2009. Zakres analizy uwarunkowany był konstrukcją kwestionariusza, w którym wybrane pytania odnoszą się do treści pojęciowej rozpatrywanego zagadnienia.

Celem artykułu jest przeprowadzenie międzynarodowych porównań subiektywnych odczuć odnoszących się do różnych aspektów bezpieczeństwa. Analizy skupiają się wokół postrzeganego poziomu bezpieczeństwa i jego zróżnicowania, a także są ukierunkowane na poszukiwanie grup państw charakteryzujących się zbliżonymi opiniami obywateli dotyczącymi tych kwestii. Rozważania stanowią próbę odpowiedzi na pytanie o uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa, koncentrując się przede wszystkim na kwestii, czy można odnotować jego związki z położeniem geograficznym oraz typem systemu społecznego. Szczególną uwagę w badaniu poświęcono sytuacji w krajach postkomunistycznych, które stosunkowo późno wzięły udział w procesie jednoczenia się Europy, w porównaniu z państwami o długotrwałym systemie gospodarki wolnorynkowej, legitymującymi się dłuższym członkostwem w strukturach UE.

2. Charakterystyka danych i zastosowane metody analizy

Badania przeprowadzono na podstawie danych zebranych przez ankierów w trakcie wywiadów kwestionariuszowych w ramach Europejskiego Sondażu Społecznego, a następnie udostępnionych do celów naukowych³. Europejski Sondaż Społeczny został zapoczątkowany w 2002 r. Kolejne badania inicjowane były co dwa lata i objęły swym zasięgiem ponad 30 państw. Projekt jest wspierany przez Komisję Europejską, Europejską Fundację Nauki (ESF) oraz jednostki akademickie z krajów uczestniczących. W ostatniej edycji (2008-2009) uzyskano odpowiedzi od 54 998 respondentów reprezentujących 27 państw, przede wszystkim europejskich, ale także Turcję oraz Izrael.

W pracy analizie poddano sytuację w następujących krajach będących członkami Unii Europejskiej i biorących udział w sondażu: Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Łotwa, Niemcy,

² Tamże, s. 33.

³ ESS Round 4: European Social Survey Round 4 Data (2008). Data file edition 3.0. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.

Polska, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Wielka Brytania, Węgry. Łączna liczba respondentów wyniosła 40 873.

Pytania pozwalające na ocenę postrzegania bezpieczeństwa dotyczyły różnych obszarów. Za najbardziej ogólne, paneuropejskie należy uznać pytanie związane z zagrożeniem terroryzmem: jak bardzo prawdopodobny jest atak terrorystyczny w Europie w trakcie najbliższych 12 miesięcy? W podobnym nurcie zostało sformułowane pytanie odnoszące się do kraju respondenta: jak bardzo prawdopodobny jest atak terrorystyczny w kraju respondenta w trakcie najbliższych 12 miesięcy? Odpowiedzi prezentowane są w wynikach zbiorczych w skali porządkowej: całkowicie nieprawdopodobne, mało prawdopodobne, raczej prawdopodobne, bardzo prawdopodobne. Druga grupa pytań umożliwiających porównania dotyczyła sfery bezpieczeństwa osobistego: w jakim stopniu respondent czuje się bezpieczny w trakcie spaceru po zmroku w swojej okolicy? Opcje odpowiedzi: bardzo bezpiecznie, bezpiecznie, niebezpiecznie, bardzo niebezpiecznie. Jak często respondent obawia się włamania do domu? Jak często respondent obawia się, że on/ona lub osoba z jego gospodarstwa domowego stanie się ofiarą poważnego przestępstwa? Warianty odpowiedzi na dwa powyższe pytania były następujące: prawie cały czas, raz na jakiś czas, sporadycznie, nigdy. Trzecia kategoria pytań odnosiła się do warunków bytowych: jak bardzo prawdopodobne jest, że respondent nie będzie miał wystarczających środków finansowych na utrzymanie gospodarstwa domowego w ciągu najbliższych 12 miesięcy? Jak bardzo prawdopodobne jest, że respondent w wypadku choroby nie otrzyma potrzebnych świadczeń medycznych w ciągu najbliższych 12 miesięcy? Jak bardzo prawdopodobne jest, że respondent będzie osobą bezrobotną poszukującą pracy w ciągu najbliższych 12 miesięcy? Odpowiedzi na każde z pytań tej grupy: całkowicie nieprawdopodobne, mało prawdopodobne, raczej prawdopodobne, bardzo prawdopodobne.

Udzielone odpowiedzi umożliwiły skonstruowanie mierników świadczących o stopniu poczucia bezpieczeństwa:

- procentowy udział osób, które w pytaniach o prawdopodobieństwo zaistnienia zagrożeń udzieliły odpowiedzi „całkowicie nieprawdopodobne” bądź „mało prawdopodobne”;
- procentowy udział osób, które „sporadycznie” lub „nigdy” nie czują obaw związanych z włamaniem bądź poważnym przestępstwem;
- procentowy udział osób, które czują się „bardzo bezpiecznie” i „bezpiecznie”, spacerując po zmroku w swojej okolicy.

Potraktowane łącznie odpowiedzi w całkowitym bądź znacznym stopniu negujące istnienie zagrożeń/obaw (lub potwierdzające poczucie bezpieczeństwa w pytaniu o spacer) w odniesieniu do wszystkich odpowiedzi tworzą wskaźniki obrazujące w syntetyczny sposób postrzeganie wybranych aspektów bezpieczeństwa w poszczególnych krajach⁴.

⁴ Podobne wskaźniki były stosowane w pracy H. Domańskiego, *Spółczesność europejskie. Stratyfikacja i systemy wartości*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, do analizy problemów związanych z analizą różnego rodzaju ryzyk.

W grupie pytań dotyczących terroryzmu rozpatrywana była możliwość ataku w Europie i w kraju respondenta (dwa wymiary). Łatwo więc będzie prześledzić relacje pomiędzy opiniami w prostokątnym układzie współrzędnych. Pozostałe obszary liczą więcej pytań, dlatego też w celu określenia grup państw charakteryzujących się zbliżonymi poglądami ankietowanych posłużono się skalowaniem wielowymiarowym, umożliwiającym uporządkowanie obiektów w przestrzeni o zadanej z góry liczbie (w artykule dwóch) wymiarów tak, by odwzorować odległości w przestrzeni o większej liczbie wymiarów⁵.

Warto podkreślić, że wyniki obszernych badań dotyczących podobnej tematyki, choć kwantyfikowanej w kategoriach ryzyka, dla wcześniejszej edycji Europejskiego Sondażu Społecznego (2006) można znaleźć w pracy H. Domańskiego⁶, w której do analizy zastosowano inną metodę wielowymiarowej analizy statystycznej – wielopozomowy model regresji logistycznej.

3. Ocena bezpieczeństwa w kontekście możliwości ataków terrorystycznych

Wskaźniki poczucia bezpieczeństwa traktowanego jako przeciwieństwo zagrożenia atakiem terrorystycznym charakteryzowały się stosunkowo dużą zmiennością. W tabeli 1 przedstawiono podstawowe miary statystyczne opisujące dwa rozpatrywane mierniki, a na rysunku 1 zaprezentowano kształtowanie się poszczególnych miar w analizowanych krajach.

Tabela 1. Opisowe charakterystyki wskaźników dotyczących bezpieczeństwa w kontekście możliwości ataków terrorystycznych

Kategoria	Średnia	Mediana	Maksimum	Minimum	Rozstęp	Współczynnik zmienności
Bezpieczeństwo w Europie	0,34	0,34	0,70	0,15	0,55	0,38
Bezpieczeństwo w kraju respondenta	0,67	0,75	0,89	0,16	0,73	0,31

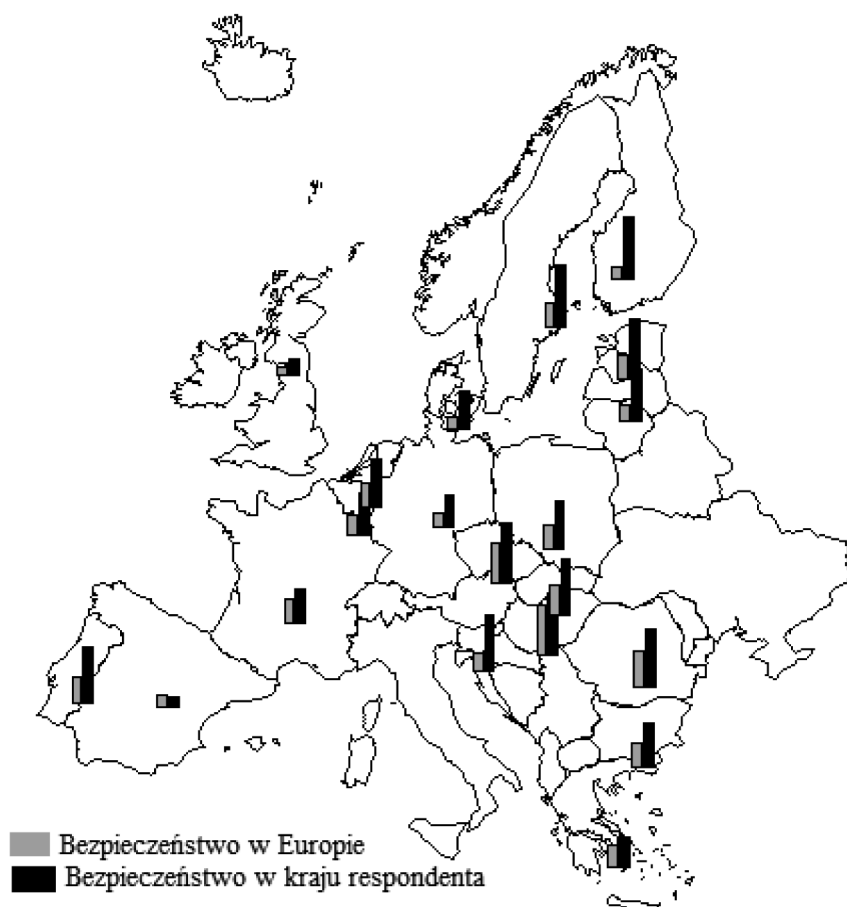
Źródło: obliczenia własne.

Zarówno miary położenia, jak średnia i mediana wskazują, że respondenci zdecydowanie wyżej oceniali bezpieczeństwo w swoim kraju niż w Europie jako całości.

⁵ Opis techniki skalowania wielowymiarowego można znaleźć np. w pracach: I. Borg, P. Groenen, *Modern multidimensional scaling: theory and applications*, Springer Verlag, New York 1997; oraz A. Zaborski, *Skalowanie wielowymiarowe w badaniach marketingowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2001.

⁶ H. Domański, wyd. cyt.

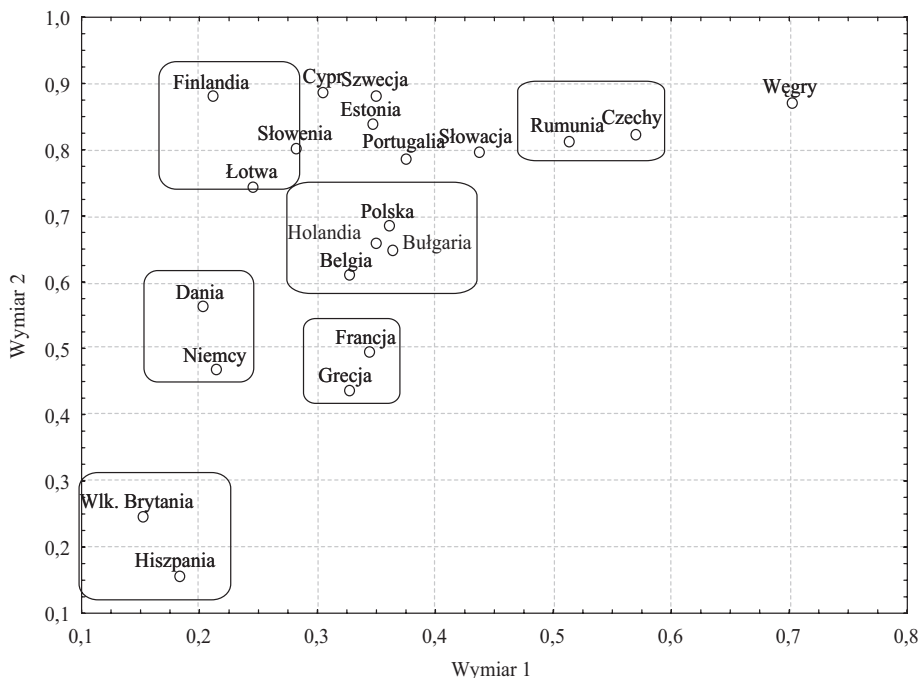
Jedynym wyjątkiem były opinie mieszkańców Hiszpanii, w której bezpiecznie pod tym względem czuje się 15,8% ankietowanych, a 18,1% postrzega Europę jako bezpieczną. Mierniki bezpieczeństwa charakteryzują się stosunkowo dużą zmiennością, przy czym wartości współczynników zmienności dowodzą, że zróżnicowanie opinii było nieco wyższe w pytaniu dotyczącym wymiaru paneuropejskiego. Rozpatrując wartości skrajne, można zauważyć, że zakres zmienności odpowiedzi był wyższy w pytaniu odnoszącym się do kraju respondenta. O ile najniższe poczucie bezpieczeństwa kształtowało się na podobnym poziomie, to drugi koniec skali wykazywał znaczne rozbieżności (najbezpieczniej na Starym Kontynencie czują się Węgrzy – 70% ankietowanych, najbezpieczniej we własnym kraju – Szwedzi 88,5%, Finowie 88,1% oraz Cypryjczycy 88,9%).

Rys. 1. Stopień poczucia bezpieczeństwa w aspekcie możliwości ataku terrorystycznego

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 2 przedstawiono w prostokątnym układzie współrzędnych wartości dwóch wskaźników poczucia bezpieczeństwa w dwóch wymiarach: wymiar pierwszy – europejski, wymiar drugi – krajowy. Mieszkańcy Węgier czują się najmniej zagrożeni atakami terrorystycznymi. Duży optymizm w tym zakresie prezentują również Czesi i Rumuni. Na przeciwległym biegunie znajdują się Wielka Brytania i Hiszpania, gdzie odnotowano najniższe poczucie bezpieczeństwa, zarówno w sensie globalnym, jak i lokalnym, co niewątpliwie wynika z wystąpienia na terytoriach tych krajów ataków terrorystycznych w przeszłości. Dość duże obawy mają także mieszkańcy Danii i Niemiec, zwłaszcza w odniesieniu do zagrożenia całego kontynentu. Do krajów o stosunkowo niskim poczuciu bezpieczeństwa należy zaliczyć również Francję i Grecję. Za wyjątkowo bezpieczne uważają swoje kraje Finowie, Słowacy i Łotysze, którzy jednocześnie sądzą, że Europa jako kontynent nie jest bezpieczna. W pozostałych państwach panował umiarkowany optymizm w zakresie bezpieczeństwa globalnego i raczej wysoki własnego terytorium (nieco niższy w Belgii, Bułgarii, Polsce i Holandii). Warto zauważyć, że mieszkańcy krajów postkomunistycznych mają większe poczucie bezpieczeństwa we własnym kraju niż obywatele państw funkcjonujących w strukturach UE od dawna i zagrożenie atakiem terrorystycznym w Europie oceniają raczej jako słabe.

Rys. 2. Bezpieczeństwo w Europie (wymiar 1) a bezpieczeństwo w kraju respondenta (wymiar 2) w aspekcie możliwości ataku terrorystycznego

Źródło: opracowanie własne.

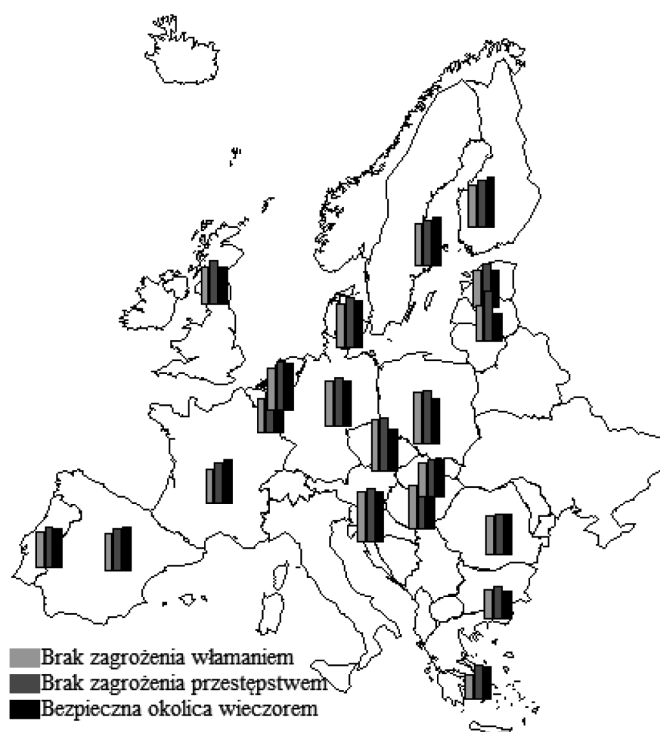
4. Postrzeganie bezpieczeństwa osobistego

Mieszkańcy krajów biorących udział w Europejskim Sondażu Społecznym charakteryzują się raczej wysokim poczuciem bezpieczeństwa osobistego. W tabeli 2 przedstawiono podstawowe miary statystyczne opisujące rozkłady trzech wskaźników obrazujących ten obszar, a na rysunku 3 zaprezentowano ich kształtowanie się w rozpatrywanych krajach.

Tabela 2. Opisowe charakterystyki wskaźników dotyczących bezpieczeństwa osobistego

Kategoria	Średnia	Mediana	Maksimum	Minimum	Rozstęp	Współczynnik zmienności
Brak zagrożenia włamaniem	0,70	0,69	0,90	0,46	0,44	0,16
Brak zagrożenia przestępstwem	0,79	0,80	0,95	0,60	0,35	0,13
Bezpieczna okolica wieczorem	0,73	0,76	0,89	0,48	0,41	0,16

Źródło: obliczenia własne.

Rys. 3. Stopień poczucia bezpieczeństwa osobistego

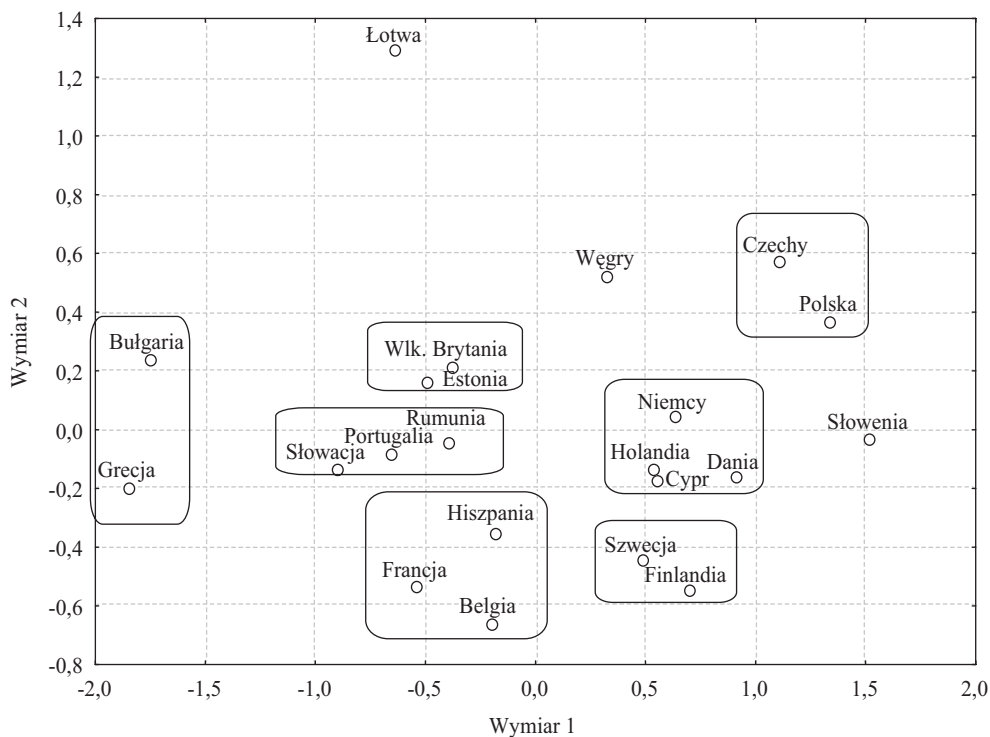
Źródło: opracowanie własne.

Wysokie wartości średnich i median oraz niskie współczynniki zmienności pozwalają przypuszczać, że większość z ankietowanych Europejczyków wysoko ocenia poziom bezpieczeństwa osobistego. Respondenci przede wszystkim nie czują się zagrożeni poważnym przestępstwem, w dalszej kolejności nie mają obaw związanych z włamaniem do domu oraz oceniają jako bezpieczne spacerunki po zmroku w swojej okolicy.

W połowie z ankietowanych krajów ponad 80% osób nie wyraża obaw, że padnie ofiarą poważnego przestępstwa – odsetek ten był najwyższy w Słowenii (94,7%), Polsce (92,8%) i Czechach (92,3%), natomiast najniższy w Bułgarii i Grecji (po 60%). Podobnie zostało ocenione bezpieczeństwo domu – brak obaw przed włamaniem wskazało 89,9% Polaków, 88,4% Czechów i 87,6% Słoweńców. Najmniej pewnie pod tym względem czują się Grecy (45,6%) i Bułgarzy (54,6%). Zgoła odmiennie przedstawiały się odpowiedzi na temat bezpiecznych spacerów po zmroku w miejscu zamieszkania. W tym zakresie prym wiodą państwa skandynawskie: 88,9% mieszkańców Finlandii, 84,9% Szwecji oraz 84,7% Danii bardzo wysoko ocenia bezpieczeństwo w swojej okolicy w godzinach wieczornych. Do tego grona dołącza także Słowenia – 88,1%. Na drugim końcu skali uplasowała się Łotwa, w której mniej niż połowa obywateli (47,6%) czuje się bezpiecznie w takich okolicznościach.

Ponieważ bezpieczeństwo osobiste rozpatrywane było w trzech aspektach, nie jest możliwe jego graficzne przedstawienie, jak na rysunku 1. W celu przeprowadzenia analizy położenia państw względem siebie pod względem percepcji bezpieczeństwa zastosowano procedurę skalowania wielowymiarowego, której efekty zaprezentowano na rysunku 4.

Analiza rezultatów procedury pozwoliła stwierdzić, że dokładność odwzorowania mierzona funkcją STRESS (1,9%) jest bardzo dobra, wymiar 1. jest dodatnio skorelowany ze zmiennymi reprezentującymi brak zagrożenia włamaniem i brak zagrożenia poważnym przestępstwem, natomiast wymiar drugi jest ujemnie skorelowany z poczuciem bezpieczeństwa po zmroku. Zwraca uwagę fakt, iż punkty reprezentujące kraje postkomunistyczne znajdują się w górnej części wykresu (mniejsze bezpieczeństwo po zmroku), a kraje będące dłużej członkami Unii – w dolnej części (większe bezpieczeństwo po zmroku). Pod względem pozostałych wskaźników (wymiar 1) nie można zauważyć tego typu uwarunkowań ani określić prawidłowości geograficznych. Wspomniane uprzednio Czechy, Polska i Słowenia znajdują się na wykresie najbardziej na prawo (najwyżej ocenione bezpieczeństwo), a ich przeciwieństwo stanowią Bułgaria i Grecja (najniżej ocenione bezpieczeństwo). Bardzo zbliżone opinie zaprezentowali mieszkańcy Szwecji i Finlandii, którzy wszystkie rozważane czynniki bezpieczeństwa ocenili wysoko. Mniej bezpiecznie po zmroku, ale bardzo podobnie pod względem pozostałych dwóch wskaźników zostały sklasyfikowane Niemcy, Dania, Holandia i Cypr. Z kolei mieszkańcy Francji, Hiszpanii i Belgii czują się bezpiecznie, spacerując wieczorem po okolicy, lecz bardziej obawiają się włamania czy poważnego przestępstwa. Obywatele Słowacji, Portugalii

Rys. 4. Rezultaty skalowania wielowymiarowego – układ państw pod względem percepcji bezpieczeństwa osobistego

Źródło: opracowanie własne.

i Rumunii oraz Estonii i Wielkiej Brytanii wyrażają większy niepokój w zakresie lokalnego bezpieczeństwa po zmroku. Skrajnym punktem jest Łotwa, w której respondenci wyrażają największe obawy w tym zakresie.

5. Poczucie bezpieczeństwa w zakresie warunków bytowych

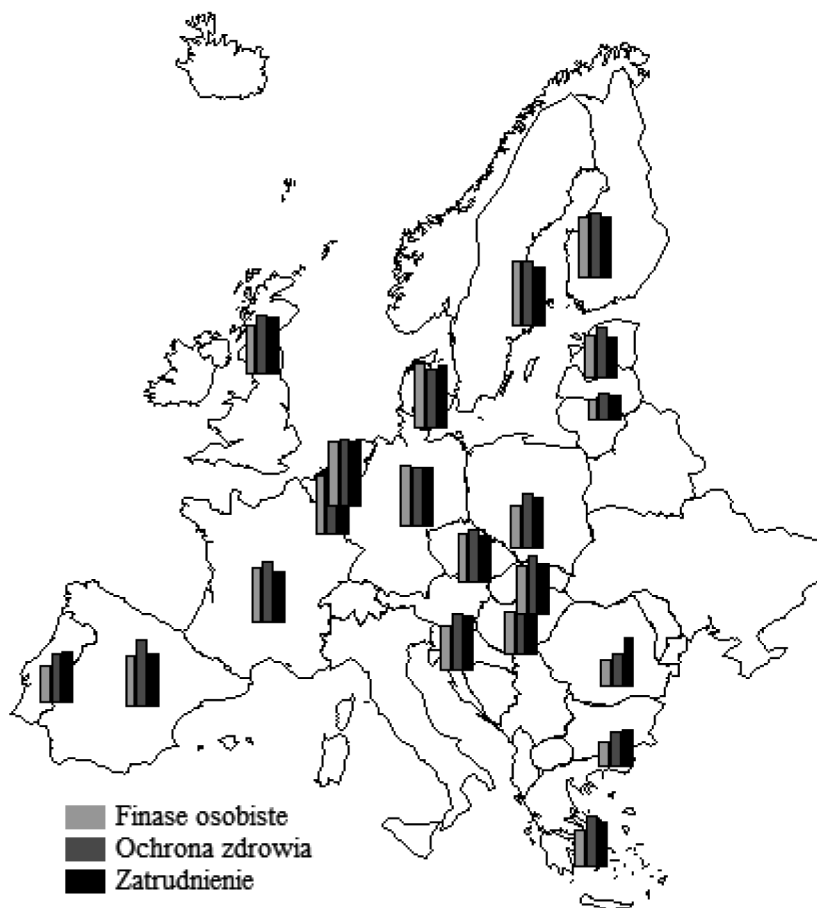
Zawarte w tabeli 3 podstawowe charakterystyki statystyczne trzech wskaźników opisujących warunki bytowe wskazują wprawdzie na dosyć wysokie poczucie bezpieczeństwa, ale należy zauważyć, że rozkłady charakteryzują się dużą dyspersją. Na wyraźne zróżnicowanie opinii reprezentantów omawianych krajów wskazuje zarówno rozstęp rzędu 40%, jak i wysokie wartości współczynników zmienności. Na rysunku 5 można prześledzić kształtowanie się analizowanych wskaźników w poszczególnych krajach.

Największym zróżnicowaniem charakteryzuje się bezpieczeństwo finansowe. Mieszkańcy Danii w 92,6% wyrażają opinię, że ich gospodarstwo domowe w ciągu

Tabela 3. Opisowe charakterystyki wskaźników dotyczących bezpieczeństwa w zakresie warunków bytowych

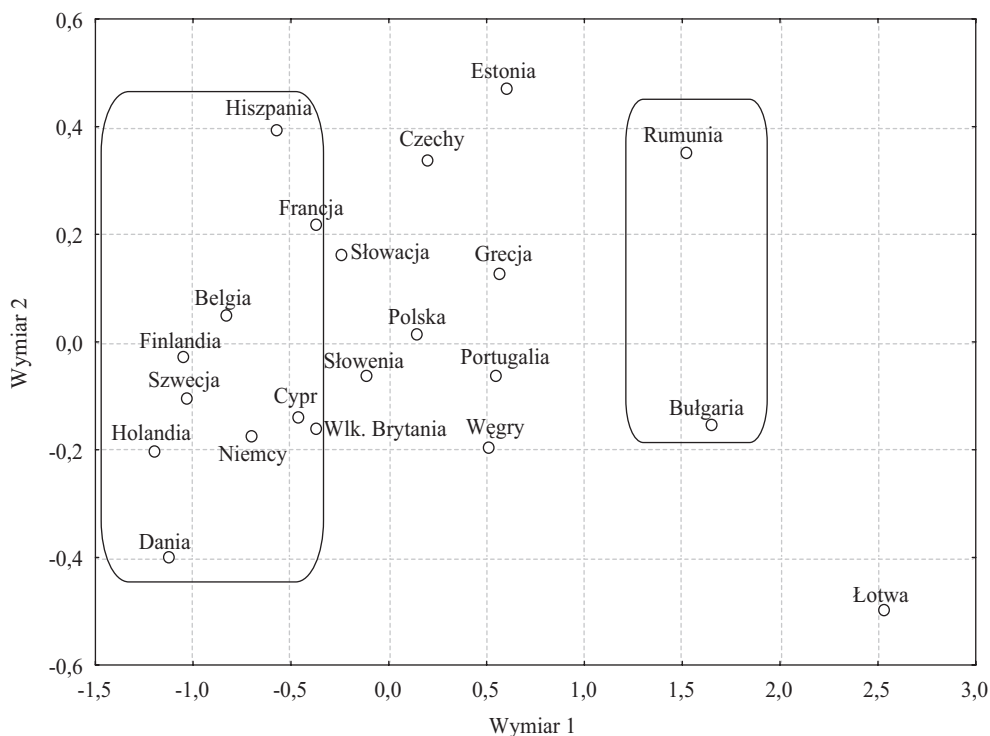
Kategoria	Średnia	Mediana	Maksimum	Minimum	Rozstęp	Współczynnik zmienności
Bezpieczeństwo finansowe	0,67	0,69	0,93	0,29	0,63	0,27
Bezpieczeństwo zdrowotne	0,76	0,81	0,94	0,38	0,56	0,20
Bezpieczeństwo zatrudnienia	0,72	0,72	0,89	0,35	0,54	0,17

Źródło: obliczenia własne.

Rys. 5. Stopień poczucia bezpieczeństwa w zakresie warunków bytowych

Źródło: opracowanie własne.

nadchodzących 12 miesięcy raczej nie będzie się borykało z problemami finansowymi. Podobnie sądzą mieszkańcy Szwecji, gdzie odsetek ten wyniósł 90,2%. Na drugim biegunie znajdują się Łotwa (29,7%), Bułgaria (35,6%) oraz Rumunia (37,2%). Mieszkańcy tych trzech krajów równie pesymistycznie zapatrują się na zapewnienie opieki zdrowotnej podczas choroby: otrzymanie niezbędnej pomocy w tym zakresie zakłada 38,4% Łotyszów, 46,1% Rumunów oraz 51,2% Bułgarów. Wiare w system zabezpieczeń zdrowotnych w najwyższym stopniu wyrażają Hiszpanie (94,2%), Finowie (91,8%), Holendrzy (91,1%) oraz Belgowie (90,9%). Najwyższy stopień bezpieczeństwa pod względem posiadania pracy zarobkowej reprezentowali mieszkańcy Holandii (89,2%) oraz państw skandynawskich: Danii (89%), Finlandii (85,6%) i Szwecji (82,5%). Najgorzej stabilność zatrudnienia ocenili mieszkańcy Łotwy (34,9%), Bułgarii (52,9%) i Estonii (56,6%).

Rys. 6. Rezultaty skalowania wielowymiarowego – układ państw pod względem percepcji bezpieczeństwa w zakresie warunków bytowych

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki skalowania wielowymiarowego sprowadzające relacje w percepcji bezpieczeństwa w zakresie warunków bytowych do dwóch wymiarów zaprezentowano na rysunku 6. Wprawdzie wartość funkcji STRESS (2,6%) jako miernika odwzoro-

wania w przestrzeni o mniejszej liczbie wymiarów pozwala sądzić, że jakość rzutowania jest dobra, lecz pojawiły się trudności w interpretacji drugiego wymiaru. O ile wymiar pierwszy jest ujemnie skorelowany ze wszystkimi rozpatrywanymi czynnikami, to trudno uchwycić jakąkolwiek prawidłowość, którą reprezentowałby wymiar drugi. Dlatego też w interpretacji posłużono się położeniem punktów tylko względem osi OX. Po prawej stronie wykresu obrazującej najmniejsze poczucie bezpieczeństwa znalazły się Rumunia i Bułgaria oraz w skrajnym położeniu Łotwa. Lewą część – najsilniejsze odczucie bezpieczeństwa – zajmują Dania, Holandia, Szwecja, Finlandia, Belgia, Niemcy, Francja, Hiszpania, Wielka Brytania i Cypr. Umiarkowane opinie w trzech aspektach bezpieczeństwa związanego z warunkami bytowymi łącznie wyrazili mieszkańcy Estonii, Czech, Słowacji, Polski, Słowenii, Węgier, Portugalii i Grecji.

Zachodzi wyraźny podział w odczuciu bezpieczeństwa w kontekście warunków bytowych pomiędzy obywatelami państw o długotrwałym systemie gospodarki wolnorynkowej a obywatelami państw postkomunistycznych, na niekorzyść tych drugich. Jedynie Portugalczycy i Grecy odczuwają bezpieczeństwo na zbliżonym poziomie co mieszkańcy Europy Środkowo-Wschodniej, czyli słabiej niż pozostałe państwa „piętnastki”. Co więcej, mieszkańcy Rumunii i Bułgarii, czyli krajów, które przystąpiły do UE w trakcie ostatniego rozszerzenia, odznaczają się zdecydowanie niższym poczuciem bezpieczeństwa.

6. Zakończenie

Mieszkańcy analizowanych krajów europejskich charakteryzują się zróżnicowanym stopniem poczucia bezpieczeństwa. W trzech analizowanych obszarach odnotowano zarówno różny poziom, jak i zmienność wskaźników pozwalających ocenić percepcję tej sfery życia. Europejczycy deklarują bardzo wysokie poczucie bezpieczeństwa osobistego, niższe w zakresie zabezpieczenia warunków bytowych, a najniższe pod względem bezpieczeństwa w kontekście możliwości ataków terrorystycznych na kontynencie. W krajach UE wyraźnie zarysowują się różnice w postrzeganiu bezpieczeństwa przez obywateli krajów legitymujących się długotrwałym członkostwem w porównaniu z krajami, które od niedawna uczestniczą w procesie integracji. Mieszkańcy państw znajdujących się w strukturach unijnych przed rozszerzeniem w 2004 r. mają zdecydowanie wyższe poczucie bezpieczeństwa w zakresie warunków bytowych oraz mniej obawiają się spacerów w miejscu zamieszkania po zmroku. Z kolei obywatele krajów postkomunistycznych wykazują silniejszą percepcję bezpieczeństwa osobistego (pod względem oceny ryzyka włamania lub poważnego przestępstwa) oraz rzadziej upatrują zagrożeń związanych z działalnością terrorystyczną. Należy podkreślić, iż wszystkie analizowane w pracy wskaźniki opierają się na subiektywnej ocenie respondentów, a nie na obiektywnych miernikach obrazujących skalę ocenianych zjawisk.

Literatura

- Borg I., Groenen P., *Modern multidimensional scaling: theory and applications*, Springer Verlag, New York 1997.
- Domański H., *Spoleczeństwa europejskie. Stratyfikacja i systemy wartości*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
- Moczuk E., *Socjologiczne aspekty bezpieczeństwa lokalnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.
- Zaborski A., *Skalowanie wielowymiarowe w badaniach marketingowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2001.

PERCEPTION OF SAFETY BY RESIDENTS OF CHOSEN EUROPEAN COUNTRIES ACCORDING TO THE RESULTS OF EUROPEAN SOCIAL SURVEY

Summary: The paper analyzes the responses to questions from the European Social Survey in 2008 which allowed to evaluate the sense of security of residents of countries participating in such an extensive international survey of attitudes and opinions. Data from three areas – personal security, welfare conditions and lack of threat of terrorist attacks – related to the perception of security were examined. The perception of safety in various aspects was assessed as well as the variability of the answers was considered. The application of multidimensional scaling method allowed to indicate the differences in the perception of security by residents of countries with long experience in the European structures and the residents of countries which have recently become the members of the European Union.

Key words: security, social survey, statistical analysis.